

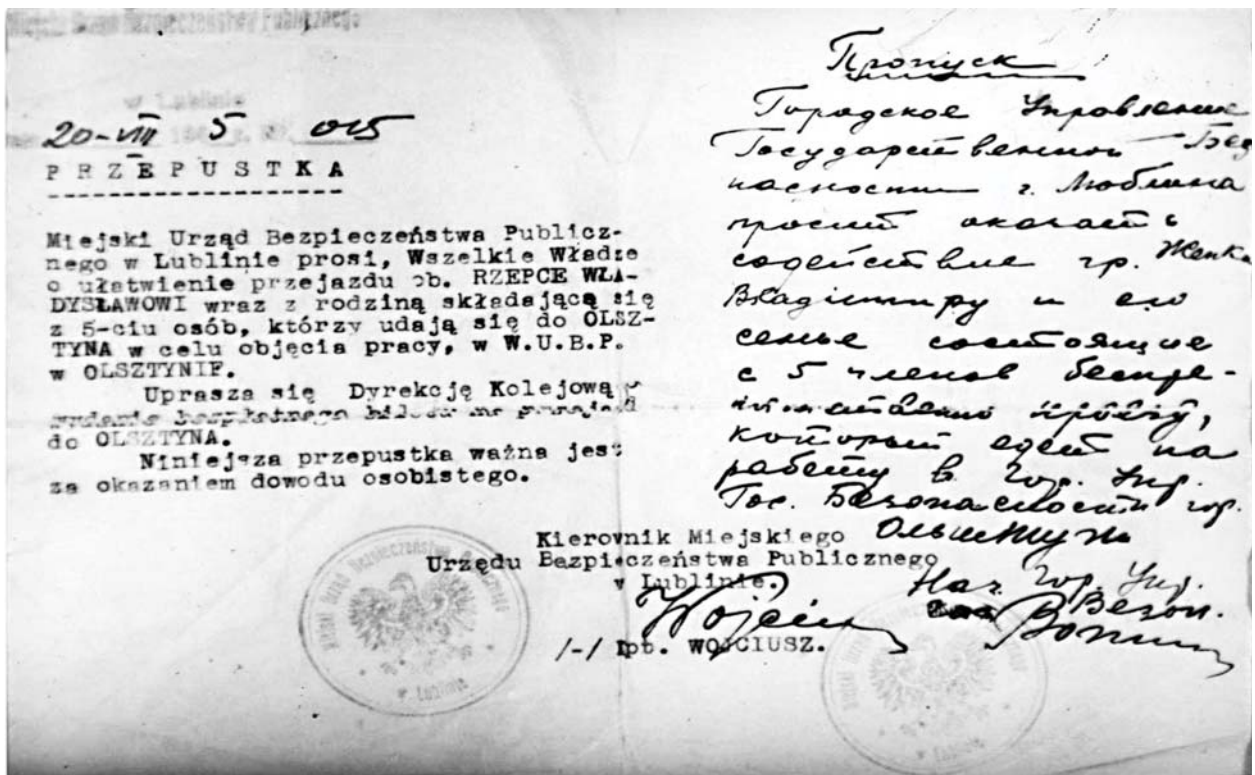
Żołnierz Armii Czerwonej instaluje tablicę informującą o siedzibie wojennego komendanta miasta Allenstein (Olsztyn), [1945 r.].

Źródło: ZS OBN, II A-0/1/3, b.k., Kadr z radzieckiego filmu „W legowisku zwierza” z 1945 r.

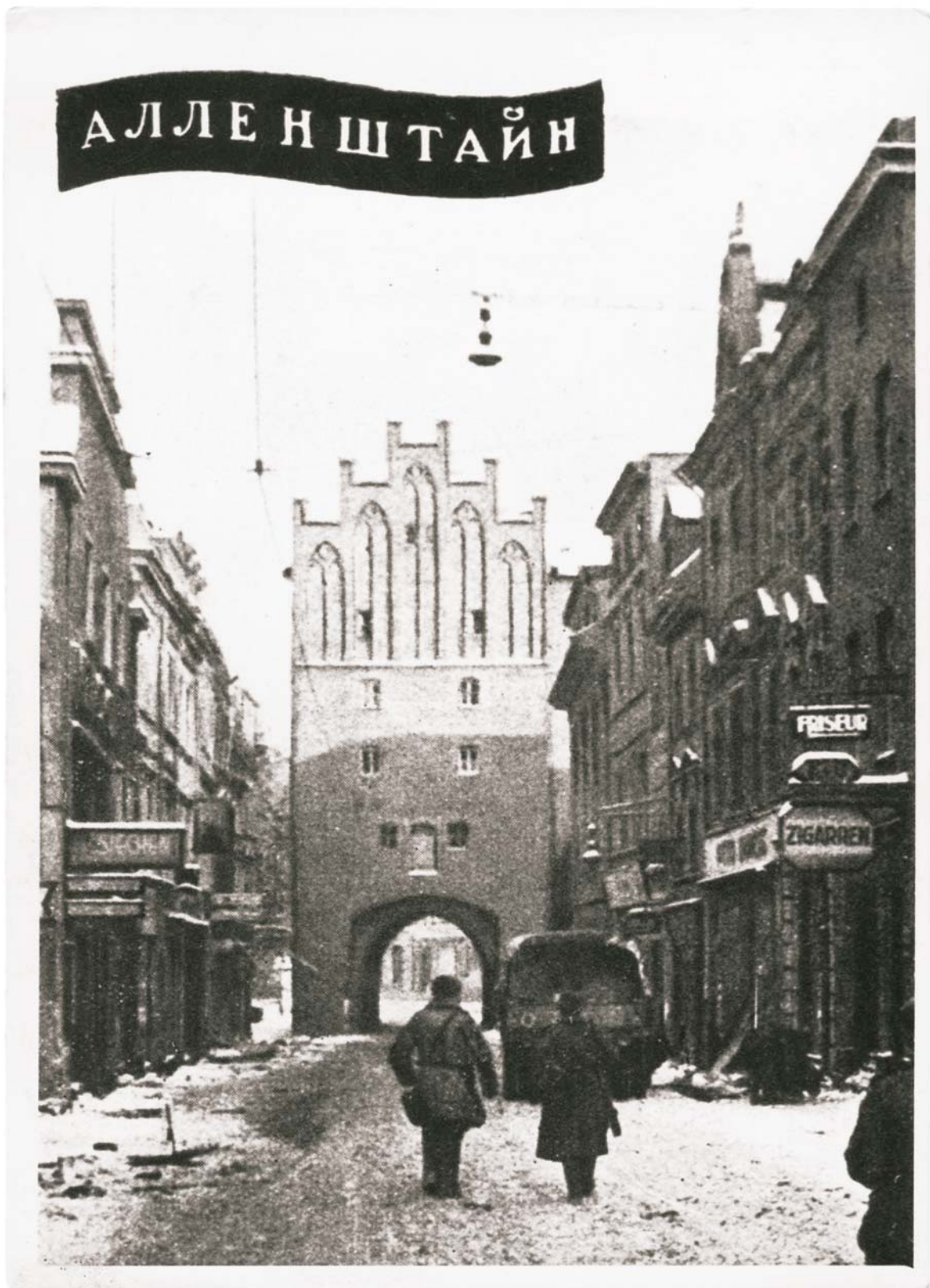
Defilada oddziałów Armii Czerwonej maszerujących ulicami Olsztyna, 22 stycznia 1945 r.

Źródło: ZS OBN, II A-0/1/3, b.k., Kadr z radzieckiego filmu „W legowisku zwierza” z 1945 r.

Przepustka w języku polskim i rosyjskim, wystawiona w 1945 r. dla delegowanego do pracy w WUBP w Olsztynie.

Źródło: ZS OBN, R-813, b.k.

Karta pocztowa z 1945 r. przedstawiająca żołnierzy radzieckich przed Wysoką Bramą w Olsztynie (Allenstein). Porównując to zdjęcie z fotografiami zamieszczonymi na karcie nr 4, można zauważyć, jakich zniszczeń dokonała w Olsztynie Armia Czerwona już po zajęciu miasta.

Źródło: ZS OBN, A-0/1/4, b.k., 1945 r.

Olsztyn – ruiny budynków na Starówce przy Wysokiej Bramie, w dali widoczny ratusz miejski.

Źródło: ZS OBN, II A-0/1/5, b.k., 1945 r.

Źródło: Wystawa Delegatury IPN w Olsztynie: „Wypędzeni, przypędzeni. Kształtowanie się nowego społeczeństwa na Warmii i Mazurach w latach 1945–1949”, oprac. R. Gieszczyńska.

Ruiny Olsztyna w 1945 r. Zdjęcie przedstawia późniejszą ulicę 22 Lipca (obecnie 11 Listopada).

Źródło: ZS OBN, II A-0/1/6, z. 4, W. Łochacz, 1946 r.

Wypalone i zburzone w 1945 r. budynki w Olsztynie na placu Wolności (obecnie Jana Pawła II) – widok z 1946 r.

Źródło: ZS OBN, II A-0/1/6, z. 15, W. Łochacz, 1946 r.

Panorama zniszczonego Szczytna, 1945 r.

Źródło: ZS OBN, R-813, z. 16, 1945 r.

Odgruzowywanie ulic w Szczytnie, [1945 r.].

Źródło: ZS OBN, R-816, z. 31., [1945 r.].

Pochód pierwszomajowy ulicami Szczytina, 1950 r.

Źródło: ZS OBN, R-813, z. 2, 1950 r.

Obchody pierwszomajowe w Olsztynie w 1949 r. Na trybunie honorowej, ozdobionej dwoma znakami sierpa i młota, drugi z prawej wojewoda olsztyński Mieczysław Moczar.

Źródło: ZS OBN, II A-0/1/6, z. 2, W. Łochacz, 1949 r.

8 września 1946 r. marsz. Michał Rola-Żymierski wziął udział w uroczystości wręczenia sztandarów 15 Dywizji Piechoty Wojska Polskiego, której sztab mieścił się w Olsztynie, oraz w ceremonii odsłonięcia obelisku poświęconego działaczom polskiego ruchu na Warmii i Mazurach. Był to początek oficjalnej kampanii propagandowej partii Bloku Demokratycznego przed wyborami do Sejmu Ustawodawczego wyznaczonymi na 19 stycznia 1947 r.

Źródło: ZS OBN, II A-0/1/6, z. 30, W. Łochacz, 1946 r.

Cześć i chwala poległym w walce o Wolność i Demokrację!

BRACIA RODACY! OBYWATELE I TOWARZYSZE!

Nowej strasznej zbrodni dokonali bandyci, mordercy spod znaku NSZ. Zamordowany został instruktor Wojewódzkiego Komitetu Polskiej Partii Robotniczej, tow. Zbigniew Kozłowski, ppor. W. P., uczestnik walk o niepodległość Ojczyzny. Był jednym z pierwszych na ziemi radzieckiej, którzy stanęli w szeregach 1-ej Dywizji im. Tadeusza Kościuszki. Uczestniczył w bojach pod Lenino i Berlinem. Młody, zdolny, sumienny i pracowity, rokował wielkie nadzieje dla sprawy ludu pracującego. Nienawidził bestii hitlerowskiej i rozumiał jednocześnie, że u nas w Polsce są jeszcze ludzie, którzy chcą rządzić Polską na wzór hitlerowski.

Całym swym sercem nienawidził tych ludzi zgasłego świata, marzących o powrocie dawnych stosunków sprzed września 1939 r. Rozumiał, że Polska nie może być folwarkiem dla obszarników i domeną wpływów kapitalistów. Zrozumiał, że trzeba bronić wolności tak krwawo zdobytej dla ludu pracującego, rozumiał, że władzę było łatwiej zdobyć, niż ją utrzymać i po demobilizacji w grudniu 1945 r. wstępuje w szeregi naszej bohaterskiej Polskiej Partii Robotniczej w tym celu, by utrwalić zdobycze demokratyczne i wolność dla ludzi pracy. Rozumiał, że są ludzie, którzy chcą Polskę pchnąć w odmętły wojny domowej i walk bratobójczych, chcą przywrócić raj utracony przez bogaczy, by oddać masy pracujące pod jarzmo ucisku i wyzysku kapitalistycznego. W wojsku uświadamiał żołnierzy — jako oficer polityczno-wychowawczy, jako cywil rozpoczął namiętną intensywną pracę nad uświadamianiem mas pracujących. — Przemawiał na wiecach, na zebraniach, pouczał, radził, uświadamiał, wskazywał drogi, po których Polska pracy ma pójść, mówił o lepszej, sprawiedliwszej Polsce, niż tą, która była. Za to znienawidzili go bandyci faszystowskie, którzy wieczorem 11-go maja na zebraniu we wsi Lane, powiat Nibork zamordowali go wyrzucając z autematów w chwili, gdy przemawiał i uświadamiał chłopów, jak mają pracować w Polsce Demokratycznej i jak mają ją bronić.

OBYWATELE! TOWARZYSZE!

Padł młody bojownik walki o lepszy świat, o sprawiedliwość społeczną. Jeszcze jedna mogiła stała się przekleństwem dla polskiej reakcji spod znaku NSZ i ich protektorów spod znaku Polskiego Stronnictwa Ludowego.

Symboliczne i znamienne jest to, że zamordowany został we wsi, gdzie silne jest Polskie Stronnictwo Ludowe. W związku z tym, żądamy wyraźnego odgródnienia się ze strony Polskiego Stronnictwa Ludowego i potępienia bandytów faszystowskich.

Jeszcze mocniej zewrzyjmy się dookoła bloku Stronnictw Demokratycznych i Rządu Jedności Narodowej. Odpowiedzią ludzi pracy na mordy i teror band faszystowskich, które chcą w polokach krwi zalopić cały kraj, które chcą sparaliżować akcję głosowania ludowego w Referendum w dniu 30.VI., tą odpowiedzią ze strony robotników, chłopów i pracującej inteligencji, będzie masowe wstąpienie w szeregi Partii całego narodu, w szeregi Polskiej Partii Robotniczej — i przegnanie precz ze wsi i miast polskich faszystowskich bandytów.

Wzywamy wszystkich ludzi pracy do masowego wzięcia udziału w manifestacji pogrzebowej, która odbędzie się w dniu 15.V. o godzinie 16,30 przed gmachem Wojewódzkiego Komitetu Polskiej Partii Robotniczej w Olsztynie, Plac Nowotki 5.

Precz z mordercami spod znaku Narodowych Sił Zbrojnych i ich peeselowskimi protektorami!

Żądamy kary śmierci i Sądów Ludowych dla morderców najlepszych członków Narodu!

Niech żyje nasza sławna, bohaterska Polska Partia Robotnicza, bojownicza o lepsze Jutro i wolność Narodu!

13 maja 1946 r.

KOMITET WOJEWÓDZKI
POLSKIEJ PARTII ROBOTNICZEJ
w Olsztynie

Drak. Pradw., Olsztyn Lz. 434. Z. 554. V.46.

Odezwa KW PPR w Olsztynie potępiająca zabicie Zbigniewa Kozłowskiego. Śmierć członka partii została bez skrupułów wykorzystana do walki politycznej i ataku na PSL oraz NSZ.

Źródło: APO, KW PZPR, 1141/3470, k. 21.

Cena 3 zł.

Wiadomości Mazurskie

P I S M O C O D Z I E N N E

Nr. 12 (323)
Olsztyn, piątek 17 stycznia 1947 r.
Rok III

W drugą rocznicę wyzwolenia stolicy Polski Warszawy

W dniu dzisiejszym przypada druga rocznica wyzwolenia stolicy Polski, Warszawy, spod jarzma hitlerowskiego.

Dwa lata temu bohaterские jednostki Wojska Polskiego w najcięższym bratnie broni z Armią Radziecką wkroczyły do wydłupionej stolicy, której trzęsła runy i zgłuszcza, niby świeżo rozcięte rany, świadczyły o wiekopomnym bohaterstwie Warszawy i o zbrodniach okrutnej polityce londyńskiej reakcji polskiej, która to miało nieumiejętnie wydać na łup hitlerowskim szpiecstwem w imię swych własnych, egoistycznych rozrywek politycznych.

Wyzwolenie zburzonej i spalonej Warszawy, stolicy Polski, szczególnie w święte dniach wyzwolenia obywateli już osiągnęło w dziele jej odbudowy — urasta do materiału symbolu o wymiarach dziejowych symbolu, w którym zawarta jest nas wielkość i siłność polityki obozu polskiej demokracji. Wyzwolenie Warszawy — to graniczny etap na drodze wspólnego marszu odrodzonego demokratycznego Wojska Polskiego spod Lenina po Berlin.

Dlatego też cały naród polski święcił wielką rocznicę, chyłąc głowę przed wstąpieniem i tragedią stolicy.

Wraz z całym narodem patriotyczny Olsztyn uczcił dzisiaj rocznicę wyzwolenia Warszawy na uroczystej akademii, która odbyła się w Teatrze im. St. Jaracza o godz. 16.45.

Aby dać możliwość największemu masom wzięcia udziału w tej uroczystości — po akademii odbył się capstrzyk ulicami miasta, z udziałem Wojska Polskiego, który wyruszył o godz. 18.45 ze Starożytności.

Odpowiedź ministra Molotowa na notę amb. amerykańskiego w sprawie wyborów w Polsce

MOSKWA, 17.1 (PAP). — Dnia 5 stycznia br. ambasador Stanów Zjednoczonych w Moskwie Emil wręczył wiceministrowi spraw zagranicznych ZSRR Wyszyńskiemu notę w sprawie wyborów w Polsce.

W odpowiedzi minister Molotow wystosował dnia 13 stycznia br. do ambasadora Stanów Zjednoczonych pismo, które m. in. głosi:

„Szanowny Panie Ambasadorze! W związku z notą Pańską z dnia 5 stycznia br. w sprawie mających się odbyć w Polsce wyborów uważam za konieczne zakomunikować co następuje:

Rząd radziecki nie może zgodzić się z zawartymi we wspomnianej notce oskarżeniami przeciwko polskiemu Rządowi Jedności Narodowej o niedotrzymanie zobowiązań, wynikających z decyzji konferencji w Jaltie i Poczdamie, a przewidujących przeprowadzenie w Polsce wolnych i nieskrępowanych wyborów na mocy powszechnego prawa wyborczego przy tajnym głosowaniu, w których będą miały prawo uczestniczyć, wysuwając swych kandydatów, wszystkie stronnictwa demokratyczne i antynazistowskie.

Rząd Stanów Zjednoczonych, wysuwając w swej notce z dnia 5 stycznia szereg oskarżeń przeciwko rządowi polskiemu, wskazuje, że podstawą tego są informacje, jakie otrzymał rząd amerykański. Nota powołuje się przy tym na jedne źródło otrzymanych informacji — a mianowicie na wiadomości o wspomnianym charakterze, przekazane ambasadorowi amerykańskiemu w Warszawie przez wicepremiera rządu polskiego St. Mikołajczyka, a które to wiadomości rząd amerykański uznał za stosowne przytoczyć w swej notce.

Nota powtarza oskarżenia przeciwko polskiemu Rządowi, zawarte w oświadczeniu p. Mikołajczyka, na temat represji, skierowanych przeciw niektórym członkom partii, która reprezentuje, jednocześnie jednak nota całkowicie ignoruje powszechnie znane fakty udziału niektórych członków partii p. Mikołajczyka w działalności organizacji podziemnych, które oczekiwały do wszelkiego rodzaju pogroźek, gwałtów i morderstw, ażeby przeskrozić normomacemu przeprowadzeniu kampanii wyborczej do Sejmu.

Tymczasem, znane są liczne fakty napadów bandyckich na lokale wyborcze, zastraszania wyborców groźbami w stosunku do zwolenników rządu i blasku demokratycznego, a nawet całego szeregu mordów członków komisji wyborczych.

„Jak wiadomo Polska przeżyła ciężkie lata okupacji niemieckiej, której następstwami ujawniały się jeszcze dzisiaj tak pod postacią ciężkich warunków gospodarczych, jak i w formie trudnych do wykończenia resztek bandytyzmu, który rozdzielił się w okresie okupacji terytorium polskiego przez wojska niemieckie.

Nie wolno również ignorować zbrodniczej działalności emigracyjnych kół faszystowskich, które usiłują epczyć się na swych podziemnych organizacjach w Polsce, biorąc zwłaszcza pod uwagę kontakty pomiędzy tymi organizacjami podziemnymi a bandyckimi elementami, uciekającymi się do wszelkiego rodzaju gwałtów, a nawet do mordowania przedstawicieli władz polskich i działaczy stronnictw demokratycznych.

Fiszm stwierdza dalej, że rząd polski jest całkowicie uprawniony do wydawania zarządzeń, zmierzających do zapewnienia wolności wyborów, a na zakończenie oświadcza:

„Wobec powyższego rząd radziecki nie widzi podstaw ku temu, by — jak to proponuje rząd Stanów Zjednoczonych — podjąć jakiegokolwiek kroki wobec Rządu polskiego w związku z nadchodzącymi wyborami w Polsce i w ten sposób doprowadzić do ingerencji w sprawy wewnętrzne Polski ze strony mocarstw, które podpisały układy w Jaltie i w Poczdamie.

Proszę przyjąć, Panie Ambasadorze, wyrazy mego najgłębszego poważania.

(—) W. Molotow

Nota radziecka tej samej treści została wystosowana do ambasadora brytyjskiego w Moskwie.

Serdeczna atmosfera w rozmowach polsko-radzieckich

WARSZAWA, 17.1 (PAP). Pod czas pobytu wiceministra Zygmunta Modzelewskiego w Moskwie (12-16 stycznia), odbyły się rozmowy między nim a ministrem Spraw Zagranicznych ZSRR, W. Molotowem, w których uczestniczył również zastępca ministra Spraw Zagranicznych ZSRR, J. Wyszyński.

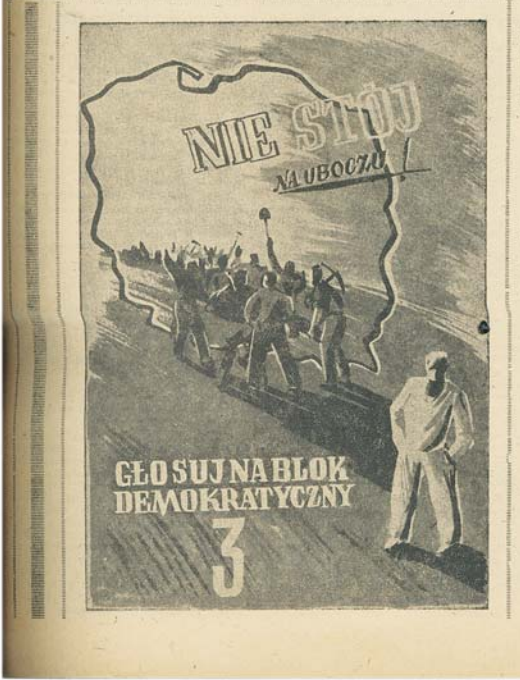
W rozmowach tych, które toczyły się w serdecznej atmosferze, nacechowanej całkowitym wzajemnym zrozumieniem, dokonano wymiany zdań w sprawie niemieckiej i w niektórych innych sprawach bieżących.

P.P. JOLIOT NA ŚLĄSKU

KATOWICE, 17.1 (PAP). — Para znakomitych uczonych pp. Irena i Fryderyk Joliot-Curie przed opuszczeniem Polski odwiedziła Śląsk, gdzie spędziła kilka godzin wśród robotników i pracowników zakładów przemysłowych.

DEKORUJEMY MIASTO W DNIU WYBORÓW

Zarząd Miejski m. Olsztyna wyzwa urzędy, instytucje, przedsiębiorstwa i osoby prywatne do dekorowania domów flagami narodowymi w dniu wyborów do Sełnu Ustawodawczego — w nadchodzącą niedzielę.

Auriol prezydentem Francji

Zwycięstwo jedności socjalistów i komunistów

PARYŻ, 17.1 (PAP). — Wczoraj w czwartek, o godz. 13.06 w Pałacu Wersalskim zebrał się członkowie Zgromadzenia Narodowego i Rady Republiki w celu wyboru prezydenta Francji. Przed posiedzeniem odbyło się zebranie grupy parlamentarnej partii komunistycznej, na którym postanowiono podtrzymać kandydaturę Vincent Auriol.

Poza kandydaturą Vincent Auriol, wysuniętą przez socjalistów, partia republikańsko-ludowa (MRP) złożyła kandydaturę przewodniczącego Rady Republiki Champetier de Ribes, radycalowie — Gasser i pravicowa PRL — Michał Ciemencau.

przez Kongres długotrwalemi oklaskami. Wszyscy głosujący podnoszą się z ław i odśpiewują Marsyliańkę.

LEON BŁUM PODAŁ SIĘ DO DYMIJSJI

PARYŻ, 17.1 (PAP). — Wczoraj o godz. 18-tej złożył premier Blum w imieniu własnym i w imieniu rządu dymiając na ręce prezydenta Auriola.

O godz. 15.43 zakończono obliczanie głosów i wiceprzewodniczący Zgromadzenia Jacques Ducloux wstępując na trybunę ogłosił wyniki wyborów. Ducloux ogłosił:

Liczba głosujących 853, głosów nieważnych — 0, absolutna większość — 442. Otrzymali głosy: Vincent Auriol — 452. (komuniści i socjaliści podnoszą się z ław oklaskując wyniki wyborów, kilka deputowanych z centrum przyłącza się do owacji), Champetier de Ribes — 242; Gasser — 122; Michał Ciemencau — 60; inni — 7.

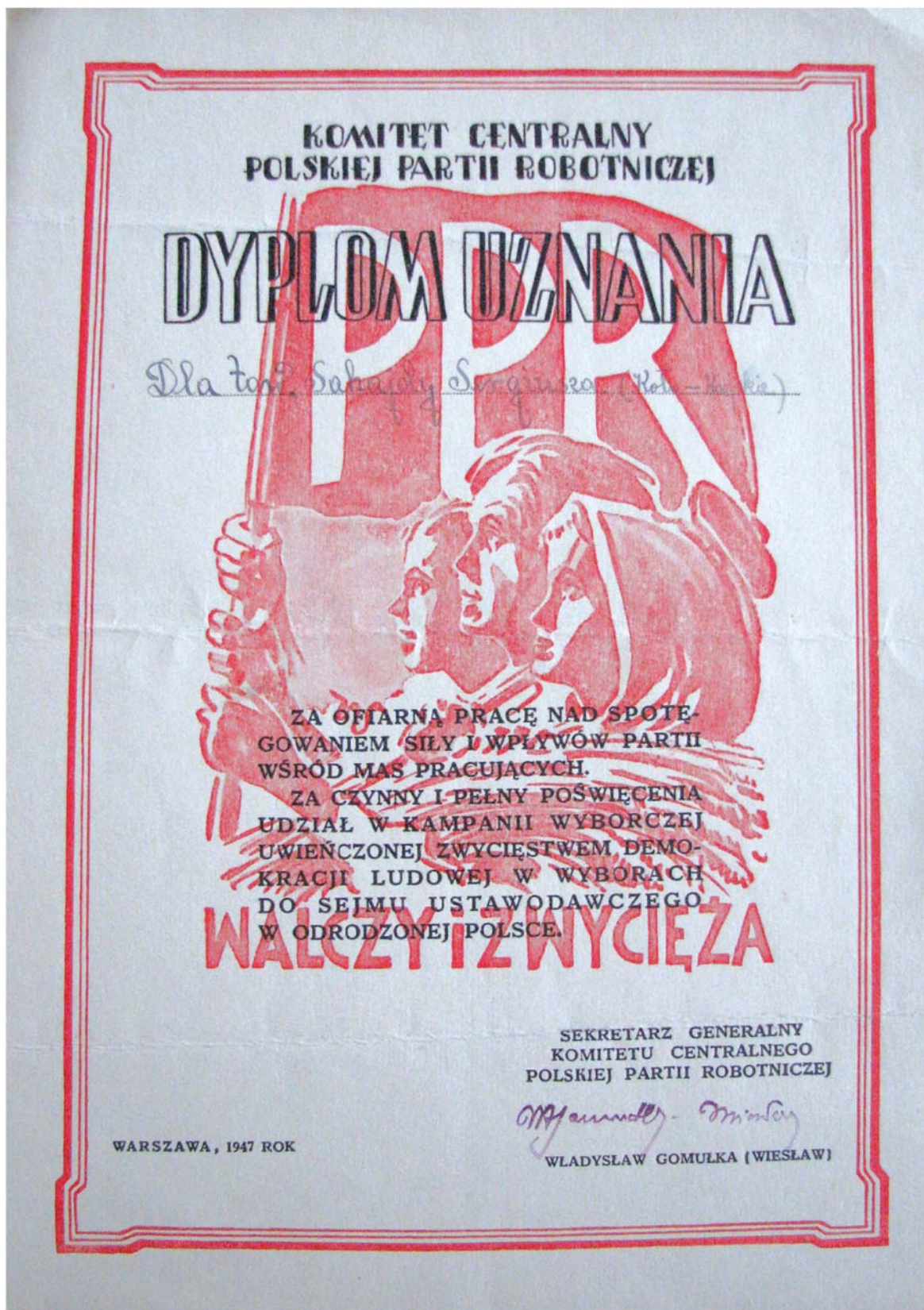
Ponieważ Vincent Auriol otrzymał absolutną większość głosów, ogłaszam go prezydentem Republiki Francuskiej na 7 lat, począwszy od dnia dzisiejszego.

Oświadczenie powyższe zostało przyjęte

Wyciąć i zachować do głosowania.

„Wiadomości Mazurskie” pełniły rolę organu prasowego olsztyńskiej PPR i odgrywały dużą rolę propagandową w ówczesnej walce politycznej, czego przykładem jest numer z 17 stycznia 1947 r., w którym na pierwszej stronie zachęcano do głosowania w wyborach do Sejmu Ustawodawczego na listę numer 3 z kandydatami partii Bloku Demokratycznego.

Najbardziej aktywni podczas kampanii wyborczej 1947 r. członkowie PPR otrzymali dyplomy uznania podpisane przez Władysława Gomułkę – sekretarza generalnego partii.

Źródło: ZS OBN, R-2, b.k, [1947 r.]

Obchody pierwszomajowe w 1947 r. w województwie olsztyńskim podkreślały współpracę PPR i PPS. W rzeczywistości między tymi partiami dochodziło do konfliktów, a tzw. zjednoczenie obu partii w 1948 r. pod szyldem PZPR miało na celu zneutralizowanie wpływów PPS i utworzenie systemu monopartyjnego w kraju. Był to jeden z ostatnich etapów przejmowania przez komunistów całkowitej władzy w Polsce.

Źródło: ZS OBN, II A-0/1/6, z. 13, W. Łochacz, 1947 r.

Propaganda ideologiczna była jednym z głównych narzędzi wykorzystywanych w walce z przejawami jakiegokolwiek opozycji, ale jej głównym celem było forsowanie wśród społeczeństwa tezy o słuszności prowadzonej przez władze państwowe polityki, zarówno wewnątrzpaństwowej, jak i międzynarodowej. Na zdjęciu z 1950 r. uwieczniono dawny plac gen. Karola Świerczewskiego (obecnie Targ Rybny) w Olsztynie z propagandową instalacją wzywającą społeczeństwo do realizacji planu 6-letniego. W centralnej części widoczne dwa portrety – Józefa Stalina i Bolesława Bieruta.

Źródło: ZS OBN, II A-0/1/6, z. 1, W. Łochacz, 1950 r.

Karty ewakuacyjne ludności polskiej przesiedlonej z Wileńszczyzny, którą włączono do Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej wchodzącej w skład ZSRR.

№ 9444 i 15704

Główny Pełnomocnik
Polskiego Komitetu Wyzwolenia
Narodowego
Laskijos Tautinio Išlaisvimo
Komiteto Vyriausiasis Įstatininkas
J. Piłsudski 1945 r.

Karta ewakuacyjna
Evakuacijos lapas

Wydana obywatelowi *Białuniowi Ignacyowi Białuniowi* w dniu *13.01.1946*.

Dane osobiste: *Jan* (imię), *1.1.1926* (data urodzenia), *Białuni* (nazwisko), *Polonia* (narodowość).

Wzrost i inne wskazujące się na przynależność etniczną: *1.80 m*, *brązowe włosy*, *niebieskie oczy*.

Nazwisko, imię, imię ojca	Wzrost i inne wskazujące się na przynależność etniczną	Miejsce i rok urodzenia	Uwagi
<i>Białuni Jan</i>	<i>1.80 m</i>	<i>1.1.1926</i>	

Wzrost i inne wskazujące się na przynależność etniczną: *1.80 m*, *brązowe włosy*, *niebieskie oczy*.

Obywateli *Białuni Ignacy Białuniowi*

Rejonowy Pełnomocnik dla ewakuacji: *[Podpis]*

№ 9444 i 15704

Główny Pełnomocnik
Polskiego Komitetu Wyzwolenia
Narodowego
Laskijos Tautinio Išlaisvimo
Komiteto Vyriausiasis Įstatininkas
J. Piłsudski 1945 r.

Karta ewakuacyjna
Evakuacijos lapas

Wydana obywatelowi *Białuniowi Ignacyowi Białuniowi* w dniu *13.01.1946*.

Dane osobiste: *Jan* (imię), *1.1.1926* (data urodzenia), *Białuni* (nazwisko), *Polonia* (narodowość).

Wzrost i inne wskazujące się na przynależność etniczną: *1.80 m*, *brązowe włosy*, *niebieskie oczy*.

Nazwisko, imię, imię ojca	Wzrost i inne wskazujące się na przynależność etniczną	Miejsce i rok urodzenia	Uwagi
<i>Białuni Jan</i>	<i>1.80 m</i>	<i>1.1.1926</i>	

Wzrost i inne wskazujące się na przynależność etniczną: *1.80 m*, *brązowe włosy*, *niebieskie oczy*.

Obywateli *Białuni Ignacy Białuniowi*

Rejonowy Pełnomocnik dla ewakuacji: *[Podpis]*

Główny Pełnomocnik
Polskiego Komitetu Wyzwolenia
Narodowego
4. kwietnia 1946

Zaświadczenie
dla ewakuacji do Polski

№ *1276*

Okazicieli niniejszego *Białuni Ignacy*
Jan, Andrzej (nazwisko, imię i imię ojca)

Rok urodzenia *20 III 1922*

Miejsce urodzenia *Batrucie*

Narodowość *Polonia*

Ostatnie miejsce zamieszkania *Batrucie gm. Wieruszki*

Ewakuuje się do *Prusy* rejonu

Z nim ewakuują się:

Ważne do dnia *31 maja 1946* roku

Pełnomocnik Rejonowy do spraw ewakuacji: *[Podpis]*

№ 1501-07

Główny Pełnomocnik
Polskiego Komitetu Wyzwolenia
Narodowego
Laskijos Tautinio Išlaisvimo
Komiteto Vyriausiasis Įstatininkas
J. Piłsudski 1945 r.

Karta ewakuacyjna
Evakuacijos lapas

Wydana obywatelowi *Białuniowi Janowi Białuniowi* w dniu *31.01.1946*.

Dane osobiste: *Jan* (imię), *31.01.1946* (data urodzenia), *Białuni* (nazwisko), *Polonia* (narodowość).

Wzrost i inne wskazujące się na przynależność etniczną: *1.80 m*, *brązowe włosy*, *niebieskie oczy*.

Nazwisko, imię, imię ojca	Wzrost i inne wskazujące się na przynależność etniczną	Miejsce i rok urodzenia	Uwagi
<i>Białuni Jan</i>	<i>1.80 m</i>	<i>31.01.1946</i>	

Wzrost i inne wskazujące się na przynależność etniczną: *1.80 m*, *brązowe włosy*, *niebieskie oczy*.

Obywateli *Białuni Jan*

Rejonowy Pełnomocnik dla ewakuacji: *[Podpis]*

Rodzina Rapcewiczów przesiedlona z Wilna do Ostródy.

Źródło: Zbiory prywatne D. Białuńskiego.

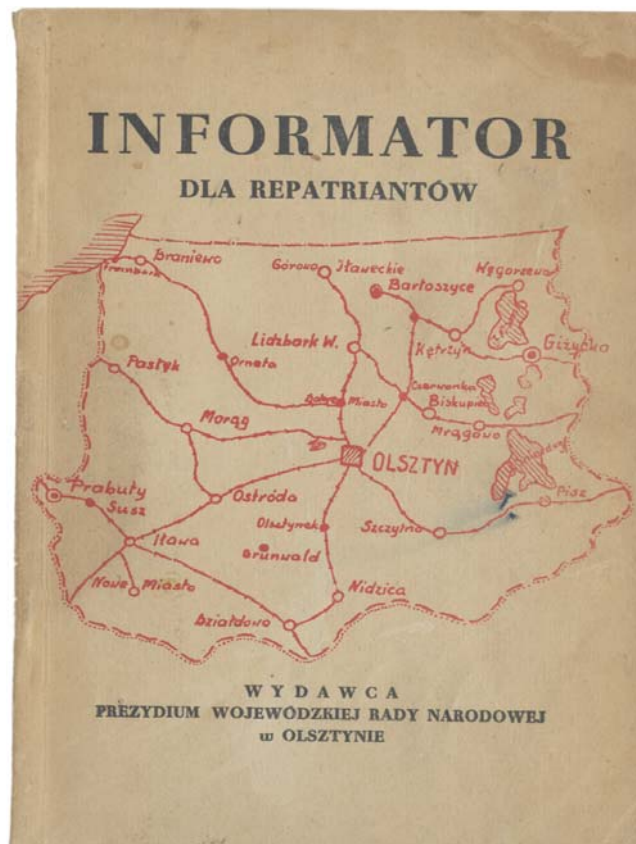
Ukraińska rodzina wysiedlona ze wsi Honiatyń (pow. Hrubieszów) do Bań Mazurskich (pow. Węgorzewo) – lata pięćdziesiąte XX w.

Źródło: *Stosunki polsko-ukraińskie w latach 1939–1947. Teka edukacyjna*, oprac. A. Jaczyńska i in., Warszawa 2002.

Pociąg z osadnikami, którzy zostali przesiedleni na tzw. Ziemie Odzyskane. Na wagonie widoczny jest napis „Witamy ziemie piastowskie”. Określenie to wpisywało się w ówczesną oficjalną propagandę dotyczącą ziem zachodnich i północnych przyznanych Polsce po II wojnie światowej, 1945 r.

Źródło: AIPN Gd, WUSW w Gdańsku, 05/147, fot. 181.

Jeszcze w 1957 r., kilka lat po zakończeniu zasadniczej akcji przesiedleń Polaków z byłych Kresów Wschodnich II RP, PWRN w Olsztynie wydało broszurę pt. *Informator dla repatriantów. O warunkach bytu osadników rolnych w województwie olsztyńskim*, red. W. Bilczo i in., Olsztyn 1957.

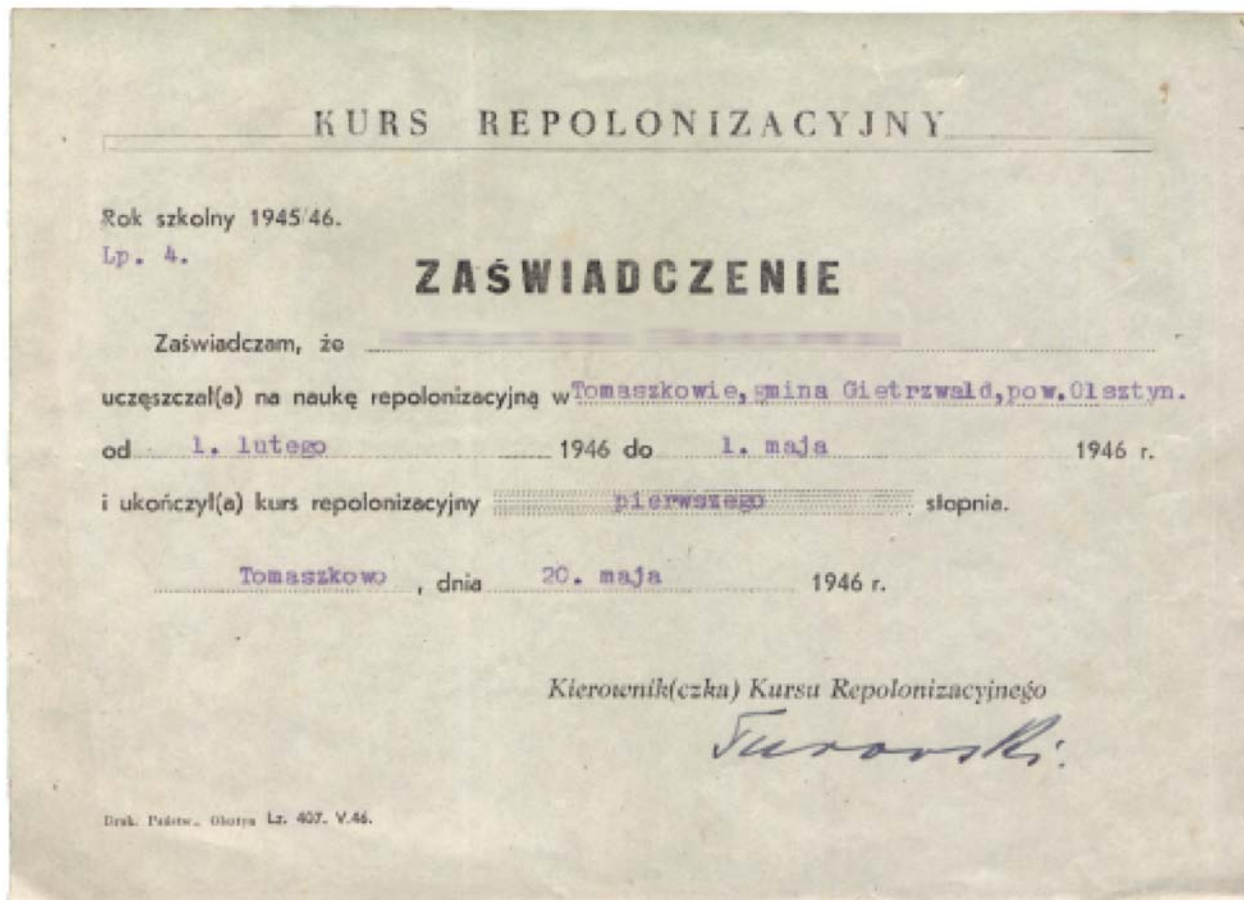

Słuchaczki Mazurskiego Uniwersytetu Ludowego w Rudziskach Pasymskich (pow. Szczytno). W 1950 r. władze państwowe oskarżyły Karola Małłka o propagowanie separatyzmu mazurskiego, co doprowadziło w konsekwencji do odwołania go z funkcji dyrektora i likwidacji ośrodka. W zamian powołano Uniwersytet Ludowy w Mikołajkach (pow. Mrągowo), na którego czele stanął Jan Boenigk – zwolennik bezpośredniego i jak najszybszego spolonizowania ludności warmińskiej i mazurskiej. Głównym orędownikiem zwalczania regionalizmu mazurskiego był wojewoda olsztyński, a następnie przewodniczący PWRN w Olsztynie, Mieczysław Moczar.

Źródło: Wystawa Delegatury IPN w Olsztynie: „Wypędzeni, przypędzeni. Kształtowanie się nowego społeczeństwa na Warmii i Mazurach w latach 1945–1949”, oprac. R. Gieszczyńska.

Wybrane przykłady książek i broszur autorstwa Emilii Sukertowej-Biedrawiny i Tadeusza Grygiera wydanych w latach czterdziestych i pięćdziesiątych XX w., propagujących historyczne związki Warmiaków i Mazurów z Polską.

Zaświadczenie o odbyciu „kursu repolonizacyjnego”, 1946 r.

Źródło: Wystawa Delegatury IPN w Olsztynie: „Wypędzeni, przypędzeni. Kształtowanie się nowego społeczeństwa na Warmii i Mazurach w latach 1945–1949”, oprac. R. Gieszczyńska.

Nr dz. _____
 Zaśw. wyd. dn. _____
 Odesł. do Kom. Weryf. dn. _____
 Odesł. do U. B. dn. _____
 Nadesł. z Kom. Weryf. dn. _____
 Nadesł. z U. B. dn. _____

Nr rej. _____
 Wyd. dec. dn. _____
 Dor. dec. dn. _____
 Odu. wpl. dn. _____

Do
 Starostwa Powiatowego
 w Łęczyca

WNIOSEK

o stwierdzenie polskiej przynależności narodowej

Imię i nazwisko _____
 zamieszkały (a) w Łęczyca

Proszę o stwierdzenie mojej przynależności do narodu polskiego i wydanie mi tymczasowego dowodu polskiej przynależności narodowej.
 Jednocześnie proszę o stwierdzenie polskiej przynależności narodowej moich małoletnich dzieci (poniżej lat 14).

1. _____ ur. dn. _____ w _____
 2. _____ ur. dn. _____ w _____
 3. _____ ur. dn. _____ w _____
 4. _____ ur. dn. _____ w _____
 5. _____ ur. dn. _____ w _____
 i t. d.

Wniosek swój uzasadniam następująco:
 (wymienić wszystkie okoliczności, uzasadniające wniosek, jak: pochodzenie, związki rodzinne, przynależność do polskich organizacji, wychowanie w duchu polskim, związki przyjaźni i t. d.)

Wiarogodność moich oświadczeń stwierdzić mogą świadkowie:

1. _____ zam. Łęczyca, for Łęczyca
 2. _____ zam. _____

Celem poparcia wniosku załączam:

1. metrykę urodzenia,
 2. akt ślubu,
 3. życiorys,
 4. zaświadczenie _____
 5. _____
 6. _____
 i t. d.

PODPIS

Druk. „Zagon” Olsztyn k. 490.

Wniosek o stwierdzenie polskiej przynależności narodowej.

Źródło: Wystawa Delegatury IPN w Olsztynie: „Wypędzeni, przepędzeni. Kształtowanie się nowego społeczeństwa na Warmii i Mazurach w latach 1945–1949”, oprac. R. Gieszczyńska.

DEKLARACJA

Podpisany(na)
(imię i nazwisko, u mężatek nazwisko panięskie)

Syn (córka)
(imię ojca i matki, oraz panięskie nazwisko matki)

Urodzony(na) dnia 1888 r.

W miejscowości: Skaytuie gm.

Pow. Skaytuie

Zamieszkały(ła) obecnie w: por. Skaytuie

Przyrzekam uroczyście dochować wierności Narodowi i Demokratycznemu Państwu Polskiemu oraz sumiennie wypełniać moje obowiązki obywatelskie.

.....
(podpis składającego deklarację)

dn. 1 sierpnia 1946 r.

Podpisano w mojej obecności:

[Podpis]
(podpis urzędnika przyjmującego deklarację)

Deklaracja „wierności” podpisywana przez osoby zweryfikowane jako Polacy.

Źródło: Wystawa Delegatury IPN w Olsztynie: „Wypędzeni, przypędzeni. Kształtowanie się nowego społeczeństwa na Warmii i Mazurach w latach 1945–1949”, oprac. R. Gieszczyńska.

Uroczystość wprowadzenia na urząd proboszcza Parafii ewangelicko-augsburskiej w Mikołajkach ks. Władysława Pilcha, 24 kwietnia 1951 r. Ks. Pilch, pełniący posługę duszpasterską w Mikołajkach od 1946 r., jako pierwszy powojenny duchowny luterański w diecezji mazurskiej został wybrany na to stanowisko, które sprawował aż do 1985 r. Jednym z najważniejszych jego dokonań było utworzenie w 1973 r. istniejącego do dziś Muzeum Reformacji Polskiej, które do 2009 r. było jedyną tego typu placówką w Polsce. Wniosło ono nieoceniony wkład w zachowanie polskojęzycznych wydawnictw i druków ewangelickich dokumentujących dzieje protestantyzmu. Pośrodku stoją (od lewej): ks. Alfred Jagucki, ks. senior Edmund Friszke, ks. Władysław Pilch, Amalia Pilch, ks. Jan Szech.

Źródło: Zbiory prywatne D. Krysiaka.

Jedną z konsekwencji zmiany stosunków wyznaniowych po 1945 r. na Warmii i Mazurach były konflikty religijne i spory o użytkowanie świątyń, które przez lata wrosły głęboko w świadomość tutejszych mieszkańców, zwłaszcza ewangelików i katolików. Niektóre kościoły ewangelickie, tak jak w przypadku Ukty, były zajmowane samowolnie przez katolików, inne – opustoszałe po emigracji Mazurów z Polski – były sprzedawane przez władze Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego lub zamieniane na mniejsze. Bywały przypadki, np. w Baranowie, gdy kościół udostępniono bezpłatnie społeczności katolickiej. Obecnie poewangelickie kościoły w Ukcie i Baranowie, po wykupieniu ich w latach osiemdziesiątych XX w., należą do Kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół w Ukcie (pow. Pisz)
– widok obecny.

Źródło: Zbiory prywatne D. Krysiaka.

Kościół w Baranowie
(pow. Mrągowo)
– widok obecny.

Źródło: Zbiory prywatne D. Krysiaka.

Kościół w Asunach (pow. Kętrzyn) – widok obecny. O zmianach religijnych, jakie zachodziły na Warmii i Mazurach na przestrzeni wieków, doskonale świadczą losy niewielkiej osady Asuny. W miejscowości tej przed 1525 r. istniała parafia katolicka, po sekularyzacji Zakonu Krzyżackiego tutejszy kościół stał się świątynią luterańską. Po II wojnie światowej utworzono tu filię parafii katolickiej w Srokowie. Gdy do Asun w ramach akcji „Wisła” przesiedlono ludność ukraińską, w latach pięćdziesiątych XX w. kościół zaadaptowano na potrzeby Cerkwi greckokatolickiej.

Źródło: Zbiory prywatne D. Krysiaka.

Kapliczka w okolicach miejscowości Bukwałd (pow. Olsztyn) – widok obecny. Kapliczki warmińskie były symbolem przywiązania do tradycji katolickich Warmii i wyróżniały ją od protestanckich Mazur.

Źródło: Zbiory prywatne D. Krysiaka.

O skomplikowanych dziejach Warmii i Mazur bardzo często świadczą cmentarze. Są one nie tylko miejscem pochówku tutejszych mieszkańców, ale i spuścizną historyczną mówiącą m.in. o różnorodności kulturowej i narodowościowej tych ziem. Zdjęcie po lewej stronie przedstawia groby, w których pochowano obok siebie „autochtona” i osadniczkę. Na zdjęciu po prawej charakterystyczny żeliwny krzyż, który umieszczano w XIX i pierwszej połowie XX w. zarówno na grobach warmińskich, jak i mazurskich. Poniżej zdjęcie występujących często na tutejszych starych cmentarzach grobów rodzinnych, które zazwyczaj były ogrodzone i opatrzone umieszczoną w centralnym miejscu, zdobioną tablicą z nazwiskiem rodu.

Funkcjonariusze PUBP i KP MO w Lidzbarku Warmińskim, 1948 r.

Źródło: AIPN Bi, WUSW w Olsztynie, 120/249, k. 13.

Załoga posterunku KP MO w Nidzicy.

Źródło: AIPN Bi, WUSW w Olsztynie, 120/249, k. 25.

Funkcjonariusze KP MO w Szczytnie na tle portretów Bolesława Bieruta i Władysława Gomułki, [1947 r.].

Źródło: AIPN Bi, WUSW w Olsztynie, 120/249, k. 185.

Funkcjonariusze PUBP w Lidzbarku Warmińskim, 1948 r.

Źródło: AIPN Bi, WUSW w Olsztynie, 120/249, k. 6.

Latem 1945 r. stan osobowy odtworzonej w ramach Komendy Białostockiego Okręgu AK-AKO 5 Brygady Wileńskiej wahał się od 250 do 300 żołnierzy. Żołnierze rekrutowali się głównie spośród wileńskich akowców, ochotników i partyzantów z Podlasia oraz Nowogródzczyzny i Grodzieńszczyzny, a także dezertarów z „ludowego” Wojska Polskiego. Brygada pod względem umundurowania, uzbrojenia i organizacji miała charakter regularnej jednostki wojskowej, która prowadziła przede wszystkim akcje dywersyjno-bojowe i likwidacyjne przeciwko UB, MO, KBW, NKWD i członkom PPR. W tej formie na Białostocczyźnie Brygada funkcjonowała do września 1945 r.

Dowódca 5 Brygady Wileńskiej mjr Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka” z kadrą 4 szwadronu. Od lewej stoją: plut. Henryk Wieliczko „Lufa”, por. Marian Pluciński „Mścisław”, mjr Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka”, plut. Jerzy Lejkowski „Szpagat”, plut. Zdzisław Badocha „Żelazny”.

Władze komunistyczne z całą bezwzględnością zwalczały oddziały polskiego podziemia niepodległościowego, w tym 5 i 6 Brygadę Wileńską. O dramatycznych losach „żołnierzy wyklętych” świadczy fakt, że spośród widocznych na zdjęciu „Łupaszka”, „Lufa” i „Mścisław” zostali zamordowani na mocy wyroków komunistycznych sądów, „Żelazny” zginął w walce z UB, a jedynym, który przeżył, był „Szpagat”, któremu karę śmierci zamieniono na 15 lat więzienia.

Źródło: K. Krajewski, T. Łabuszewski, P. Niwiński, *Brygady „Łupaszki”. 5 i 6 Wileńska Brygada AK w fotografii 1943–1952*, Warszawa 2010, s. 97, 87–91.

Na przełomie 1945 i 1946 r. kolejny raz reaktywowano 5 Brygadę Wileńską, tym razem na Pomorzu, podporządkując ją komendantowi Okręgu Wileńskiego AK ppłk. Antoniemu Olechnowiczowi „Pohoreckiemu”. Do głównych zadań oddziału, przez którego szeregi w tym czasie przeszło około 90 żołnierzy, należało prowadzenie antykomunistycznej działalności propagandowej. W tym czasie Brygada prowadziła głównie akcje ekspropriacyjne i rekwizycyjne oraz dywersyjno-bojowe, najczęściej o charakterze rozbrojeniowym i porządkowym. Cechą charakterystyczną było operowanie niewielkimi pododdziałami, które charakteryzowała duża mobilność (koncepcja operowania pododdziałami lotnymi), tak jak to było w przypadku odtworzonego 4 szwadronu, którego dowództwo objął Henryk Wieliczko „Lufa”. To jego oddział kilkakrotnie przemierzał Warmię i Mazury, dokonując m.in. ataków na placówki MO w Miłomłynie, Samborowie, Rozogach, Lipowcu, rozbił także urząd gminy i punkt głosowania w referendum ludowym w Stawigudzie. Do listopada 1946 r. Brygada wydała kilka ulotek propagandowych w nakładach dochodzących do 4 tys. egzemplarzy oraz przeprowadziła około 170 różnego rodzaju akcji bojowych, likwidując 53 funkcjonariuszy i agentów komunistycznego aparatu represji, tracąc podczas walki jedynie trzech żołnierzy.

Od lewej w górnym rzędzie: por. Marian Pluciński „Mścislaw”, plut. Henryk Wieliczko „Lufa”, Stanisław Lipowski „Lipa”, plut. Zdzisław Badocha „Żelazny”, w drugim rzędzie: plut. Jerzy Lejkowski „Szpagat”, kpr. Zbigniew Fijałkowski „Pędzelek”, N.N., leżą: Danuta Siedzikówna „Inka”, Bohdan Śmiałowski „Bediun”, N.N., Edward Klimiuk „Ostatni”.

Dowodzony przez por. Mariana Plucińskiego „Mścislawa” 4 szwadron 5 Brygady Wileńskiej cieszył się dużym zaufaniem mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”. W jego szeregach służyła m.in. sanitariuszka Danuta Siedzikówna „Inka”, która latem 1946 r. została aresztowana w Gdańsku przez UB. Podczas brutalnego śledztwa nie zdradziła towarzyszy broni. Pomimo tego, że osiemnastoletnia „Inka” była sanitariuszką, skazano ją na karę śmierci i rozstrzelano.

Źródło: K. Krajewski, T. Łabuszewski, P. Niwiński, *Brygady „Łupaszki”. 5 i 6 Wileńska Brygada AK w fotografii 1943–1952*, Warszawa 2010, s. 125, 191–197.

Żołnierze KBW w akcji przeciwko polskim antykomunistycznym oddziałom partyzanckim, 1946 r.

Źródło: AIPN Bi, WUSW w Olsztynie, 120/249, k. 125.

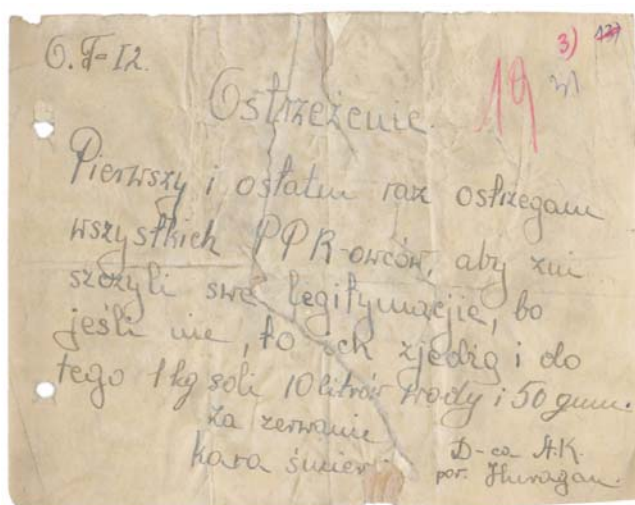
Oddział partyzancki (tzw. grupa Balli) dowodzony przez Stanisława Ballę „Sowę”, operujący m.in. na terenie dzisiejszego powiatu nowomiejskiego, działdowskiego, ostródzkiego i mławskiego. Głównym zadaniem oddziału była ochrona ludności przed żołnierzami radzieckimi, ataki na posterunki UB i MO oraz na członków PPR.

Źródło: AIPN Bi, WUSW w Olsztynie, 120/271, k. 3.

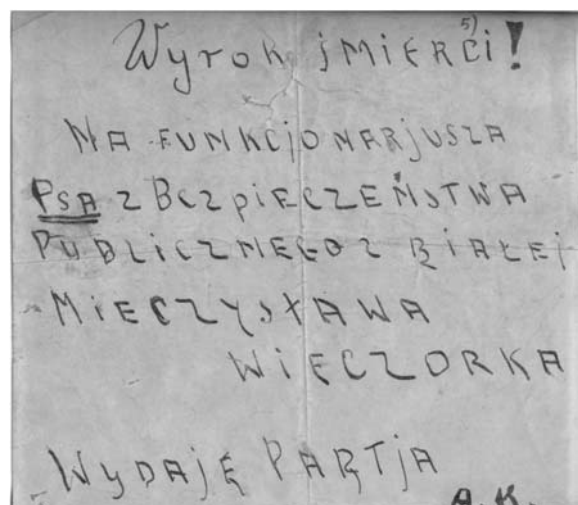
Propagandowe zdjęcie operacyjne zatrzymanych członków oddziałów partyzanckich z bronią i legitymacjami partyjnymi PSL.

Źródło: AIPN Bi, WUSW w Olsztynie, 120/271, k. 11.

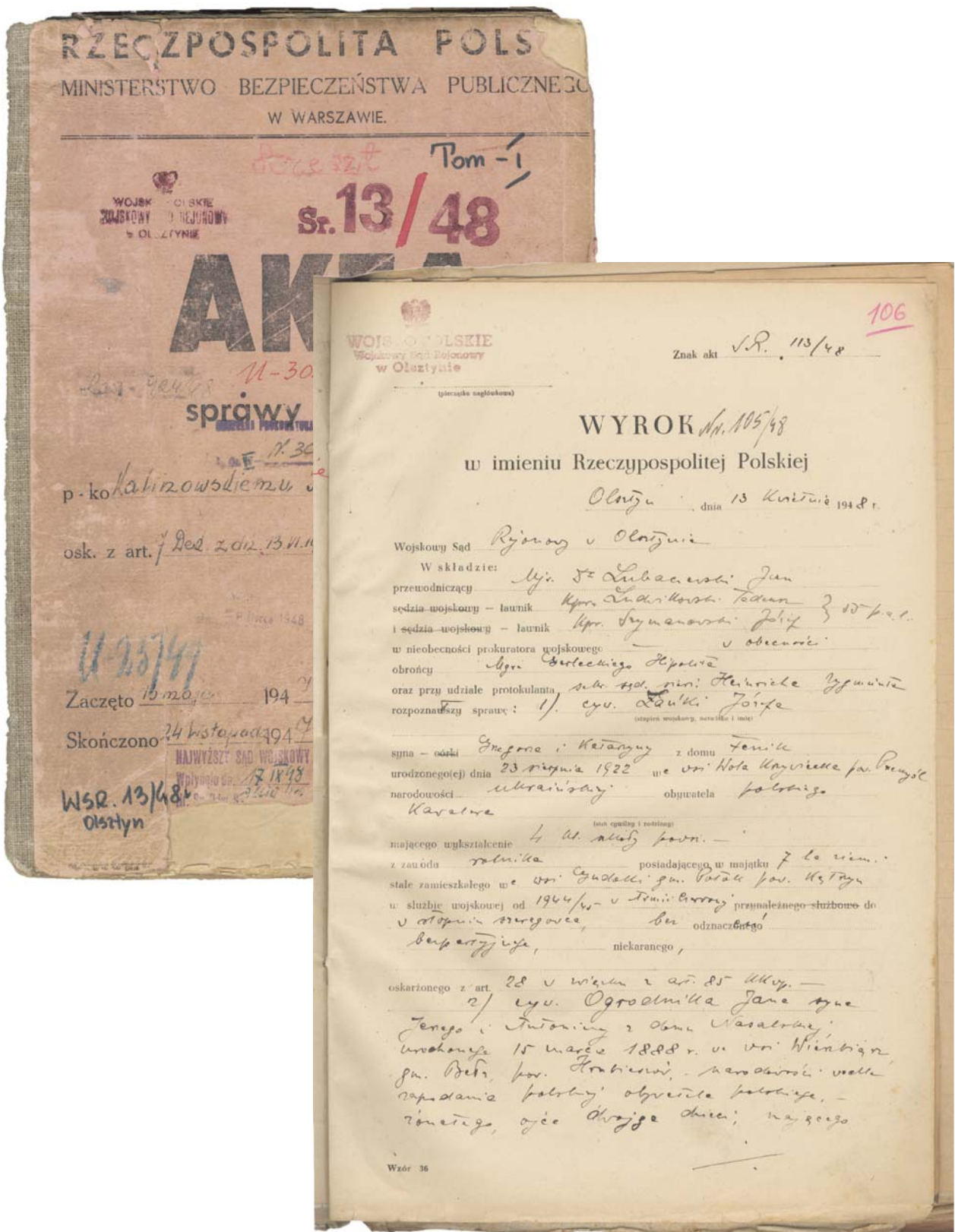
Ostrzeżenie ze strony oddziału partyzanckiego skierowane do członków PPR.

Źródło: AIPN Bi, WUSW w Olsztynie, 120/236, k. 3.

Wyrok śmierci wydany przez oddział partyzancki na funkcjonariusza UB.

Źródło: AIPN Bi, WUSW w Olsztynie, 120/236, k. 5.

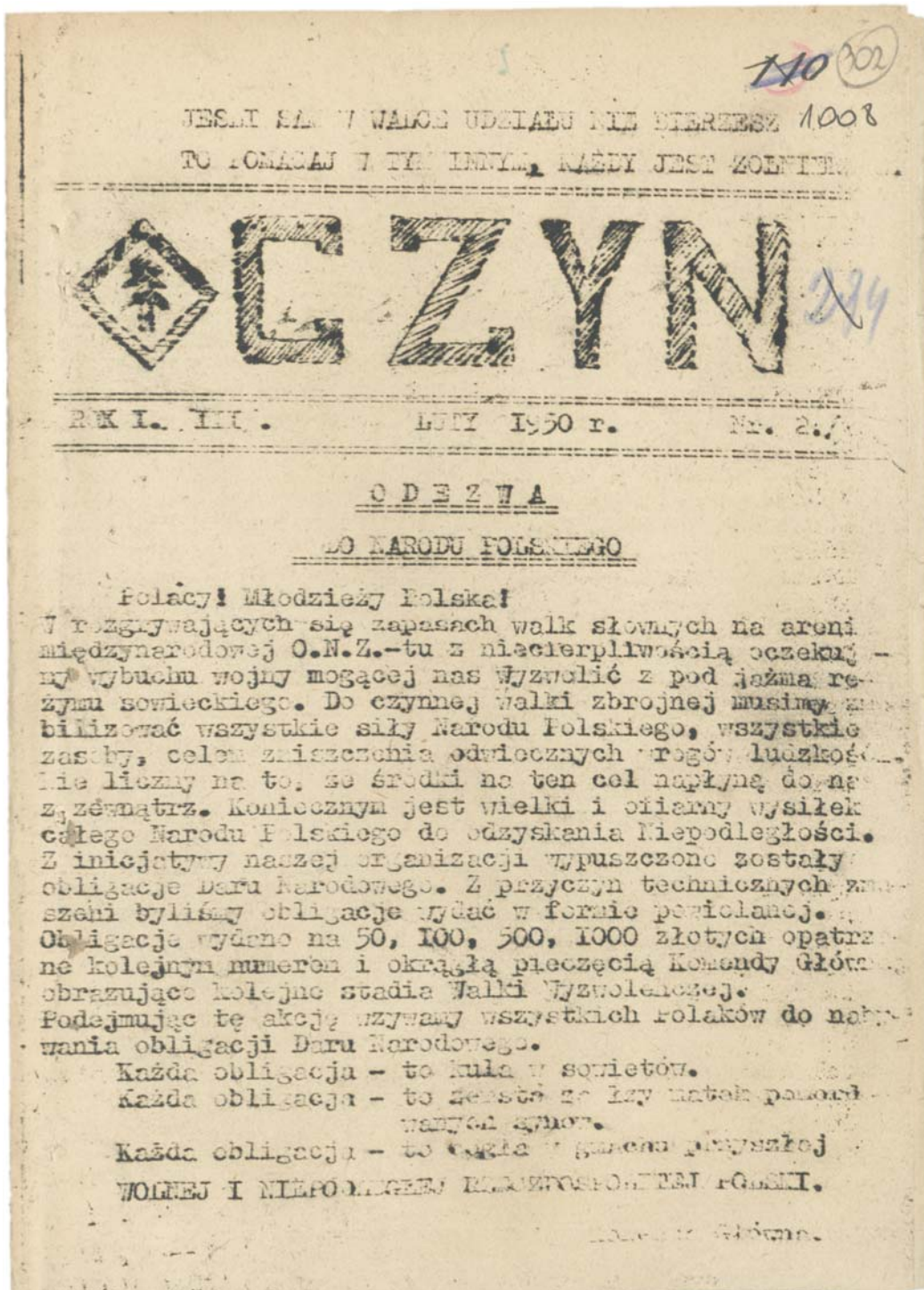

Akta jednej ze spraw prowadzonych przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Olsztynie, który w latach 1946–1955 wydał 63 wyroki śmierci, z czego 10 zostało wykonanych.

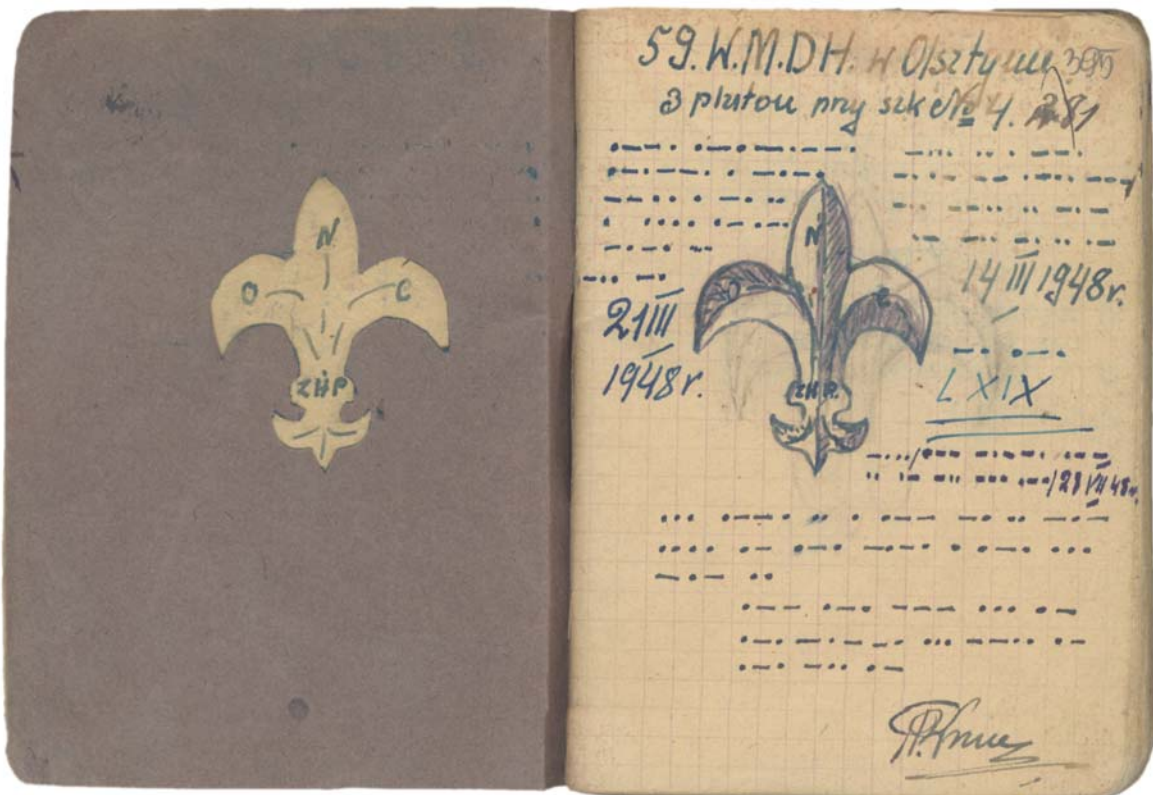
Źródło: AIPN Ol, WSR w Olsztynie, 8/916, k. 106.

Jednym z największych procesów pokazowych przed olsztyńskim Wojskowym Sądem Rejonowym była sprawa Harcerskiej Organizacji Podziemnej „Iskra”, skupiającej młodych harcerzy, którzy sprzeciwili się podporządkowaniu ZHP władzom komunistycznym. Oskarżonych skazano na wyroki od 5 do 12 lat więzienia. Najwyższy wymiar kary otrzymał ks. Józef Śmietana, uznany za patrona organizacji.

Karty nr 34 i 35 przedstawiają dowody rzeczowe zarekwirowane podczas rewizji w mieszkaniach członków organizacji.

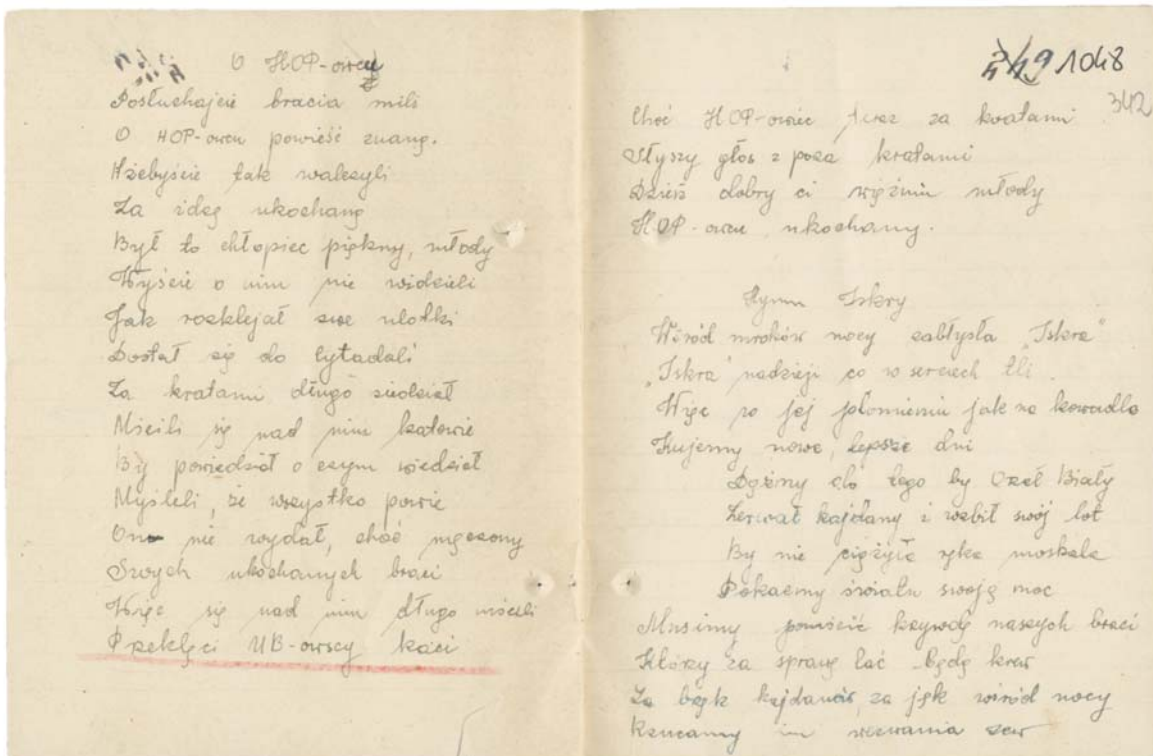

Gazetka podziemna.

Zeszyt członka HOP „Iskra” z zaszyfrowanymi notatkami.

Źródło: AIPN Ol, WSR w Olsztynie, 8/1558 k. 395.

Notatnik członka HOP „Iskra” z wierszem HOP-owcy i Hymnem „Iskry”.

Źródło: AIPN Ol, WSR w Olsztynie, 8/1558, k. 342.

Tabela 1

Daty zajęcia wybranych miast Warmii i Mazur przez
Armię Czerwoną w 1945 r.

MIASTO	DATA WKROCZENIA ARMII CZERWONEJ W 1945 R.
BARTOSZYCE	4 II
BRANIEWO	20 III
BISKUPIEC	28 I
DZIAŁDOWO	19 I
EŁK	24 I
GIŻYCKO	26 I
GOŁDAP	21 I
GÓROWO IŁAWECKIE	4 II
KĘTRZYN	27 I
LIDZBARK WARMIŃSKI	31 I
MRĄGOWO	28 I
NIDZICA	21 I
OLECKO	23 I
OLSZTYN	22 I
OSTRÓDA	22 I
PISZ	25 I
RESZEL	29 I

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 2

Szacunkowy procent zniszczenia miast powiatowych
Warmii i Mazur – stan z 1 stycznia 1947 r.

POWIAT	PROCENT ZNISZCZEŃ
BARTOSZYCE	50
BISKUPIEC	50
BRANIEWO	80
GIŻYCKO	40
IŁAWA	20
KĘTRZYN	30
LIDZBARK WARMIŃSKI	35
MORAĞ	50
MRĄGOWO	20
NIDZICA	95
OLSZTYN	60
OSTRÓDA	70
PASŁĘK	60
PISZ	70
SZCZYTNO	60
WĘGORZEWO	70

Źródło: A. Żuk, *Ogólne przemiany społeczno-ekonomiczne w regionie [w] Województwo olsztyńskie. Monografia ekonomiczno-społeczna 1945–1969*, red. J. Lisikiewicz, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 541.

Tabela 3

Wysiedlenia ludności niemieckiej z województwa olsztyńskiego w latach 1946–1950

ROK	LICZBA OSÓB
1946	16 564
1947	45 475
1948	5 301
1949–1950	4 591
OGÓŁEM	71 931

Źródło: E. Kierejczyk, *Województwo olsztyńskie w latach 1945–1949. Kształtowanie się administracji ogólnej, rad narodowych i samorządu terytorialnego*, Olsztyn 1980, s. 110.

Tabela 4

Ludność mazurska i warmińska w województwie olsztyńskim w latach 1946–1950

ROK	LUDNOŚĆ MAZURSKA (tys.)	LUDNOŚĆ WARMIŃSKA (tys.)
1946	37	30
1947	78	41
1948	65	41
1949	68	40
1950	66	37

Źródło: A. Sakson, *Mazury – społeczność pogranicza*, Poznań 1990, s. 72.

Tabela 5

Wykaz zmian nazw wybranych miejscowości Warmii i Mazur

NAZWA OBECNA	NAZWA NIEMIECKA	NAZWY SPOLSZCZONE UŻYWANE W LATACH 1945–1946
Bartoszyce	Bartenstein	Barsztyn
Biskupiec	Bischofsburg	
Braniewo	Braunsberg	Brunsbęrga
Ełk	Lyck	
Giżycko	Lötzen, Loetzen	Łuczany, Lec
Gołdap	Goldap	Gołęb
Górowo Iławęckie	Landsberg	Górsko, Łądek
Iława	Deutsche Eylau	
Kętrzyn	Rastenburg	Rastembork
Lidzbark Warmiński	Heilsberg	Lęcbark, Licbark
Morąg	Mohrunge	
Mragowo	Sensburg	Ządzbork
Nidzica	Neidenburg	Nibork, Nidbork, Niedzbórz
Olecko	Treuburg, Marggrabowa, Oletzko	Margrabowa
Olsztyn	Allenstein	
Ostróda	Osterode	
Pasłęk	Preussisch Holland, Pazłuk	Pruski Hoład
Pisz	Johannisburg	Jańsbork
Reszel	Rössel	
Susz	Rosenberg	
Szczytno	Ortelsburg	
Węgorzewo	Angerburg	Węgobork

*Źródła:*W. Chojnacki, *Słownik polskich nazw miejscowych w byłych Prusach Wschodnich i na obszarze Wolnego Miasta Gdańska według stanu z 1941 r.*, Poznań 1946.G. Leyding-Milecki, *Słownik nazw miejscowych Okręgu Mazurskiego*, cz. 1, Olsztyn 1947.

Tabela 6

Wyniki referendum z 1946 r. w województwie olsztyńskim

OFICJALNE WYNIKI					
PYTANIE 1		PYTANIE 2		PYTANIE 3	
TAK	NIE	TAK	NIE	TAK	NIE
63,9%	36,1%	72%	28%	85,3%	14,7%
PRZYBLIŻONE RZECZYWISTE WYNIKI OSZACOWANE NA PODSTAWIE DANYCH ZE 150 OBWODÓW					
32,1%	67,3%	52,2%	47,8%	64,8%	35,2%
UŚREDNIONA WARTOŚĆ ARYTMETYCZNA PRAWDOPODOBNYCH WYNIKÓW					
31,5%		52,3%		72,9,3%	

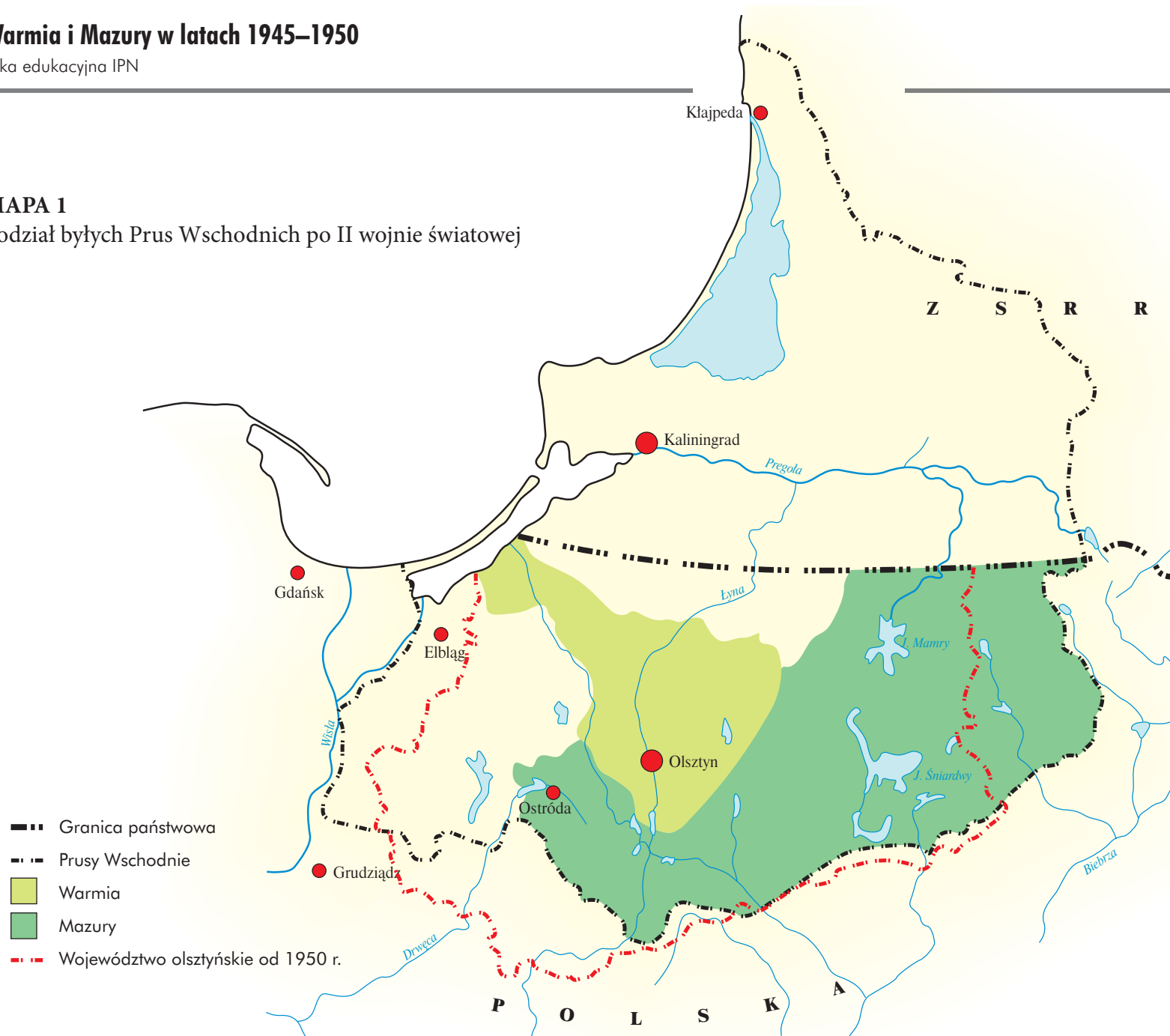
Źródła:

B. Łukaszewicz, *Polskie Stronnictwo Ludowe na Warmii i Mazurach w latach 1945–1947*, Olsztyn 1991.R. Syrwid, *Od partnerstwa do wymuszonej „jedności”*. Olsztyńska organizacja Polskiej Partii Socjalistycznej w latach 1945–1948, Łódź 2004.**Pytania postawione w referendum:**

1. Czy jesteś za zniesieniem Senatu?
2. Czy chcesz utrwalenia w przyszłej konstytucji ustroju gospodarczego, zaprowadzonego przez reformę rolną i unarodowienie podstawowych gałęzi gospodarki krajowej, z zachowaniem ustawowych uprawnień inicjatywy prywatnej?
3. Czy chcesz utrwalenia zachodnich granic państwa polskiego na Bałtyku, Odrze i Nysie Łużyckiej?

MAPA 1

Podział byłych Prus Wschodnich po II wojnie światowej

KSZTAŁTOWANIE GRANIC
WOJEWÓDZTWA OLSZTYŃSKIEGO W LATACH 1945–1950

MAPA 2
Okręg Mazurski 1945 r.

MAPA 3
Województwo
olsztyńskie 1946–1950

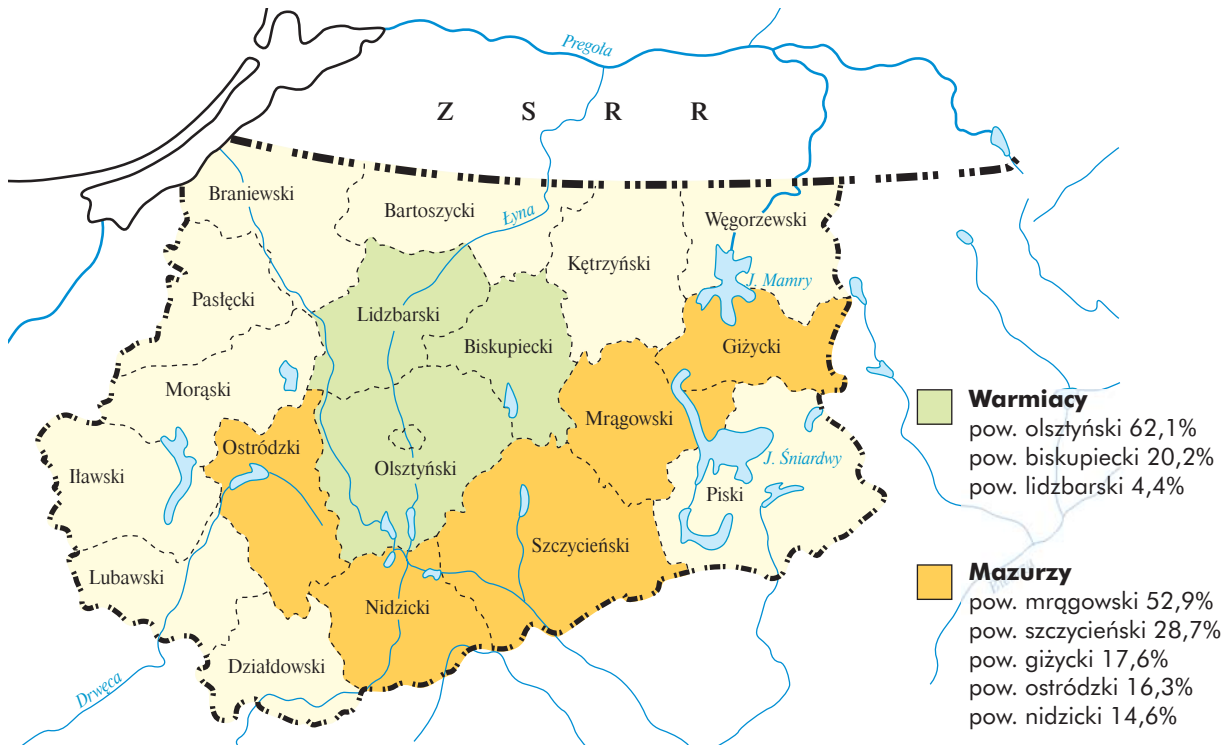
MAPA 4
Województwo
olsztyńskie od 1950 r.

- Granica państwowa
- - - Granica okręgu/województwa
- Granice powiatów

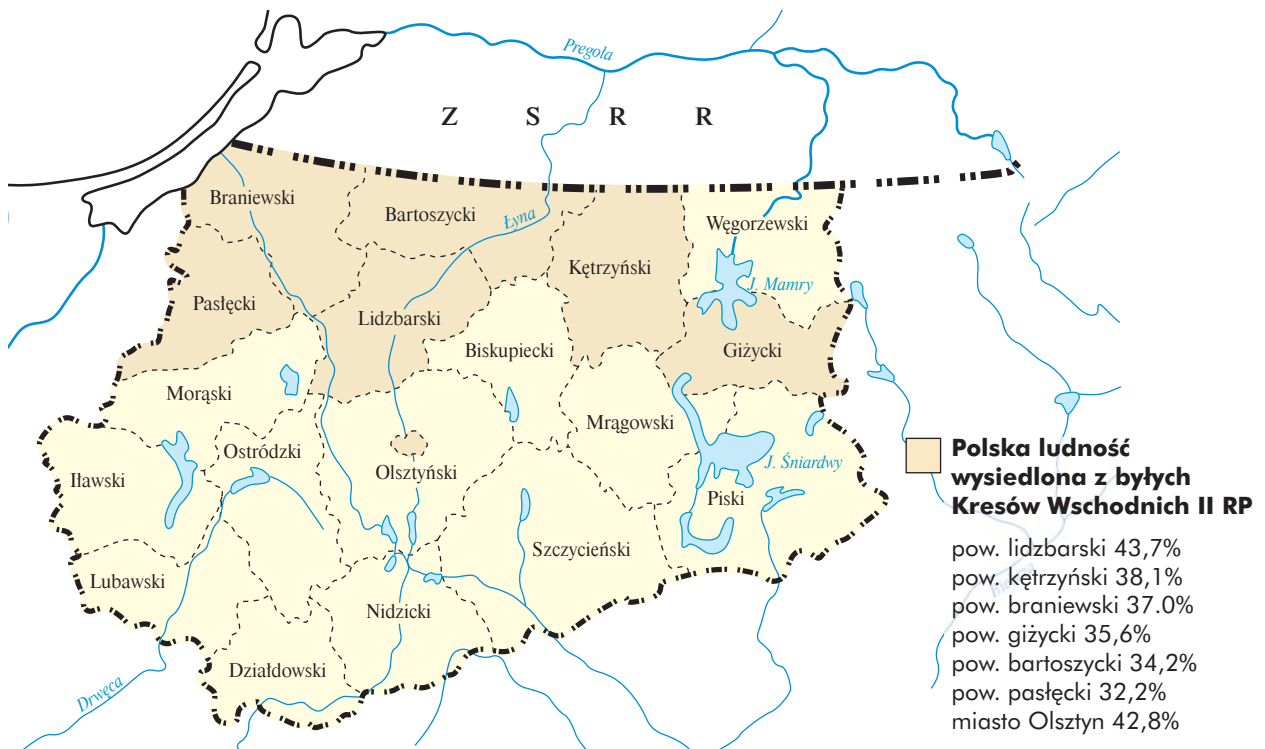
MAPA 5

Powiaty województwa olsztyńskiego zamieszkałe najliczniej przez Warmiaków i Mazurów w 1950 r.

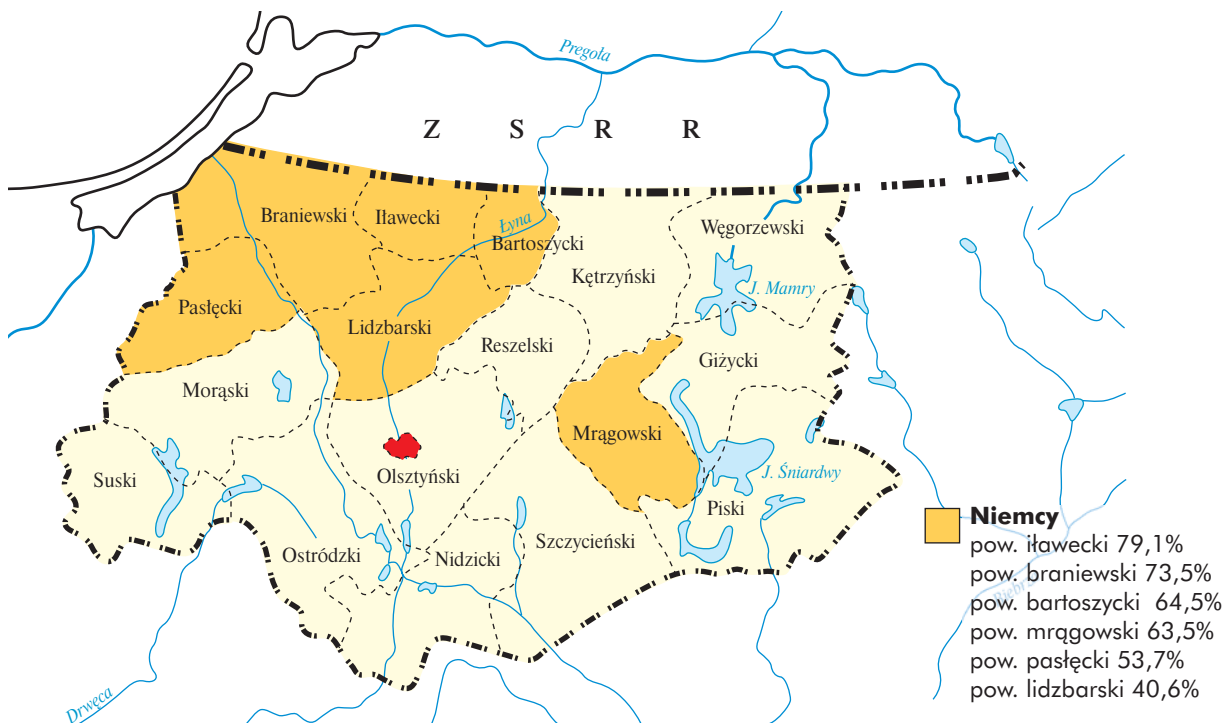
MAPA 6

Powiaty województwa olsztyńskiego zamieszkałe najliczniej przez Kresowian w 1950 r.

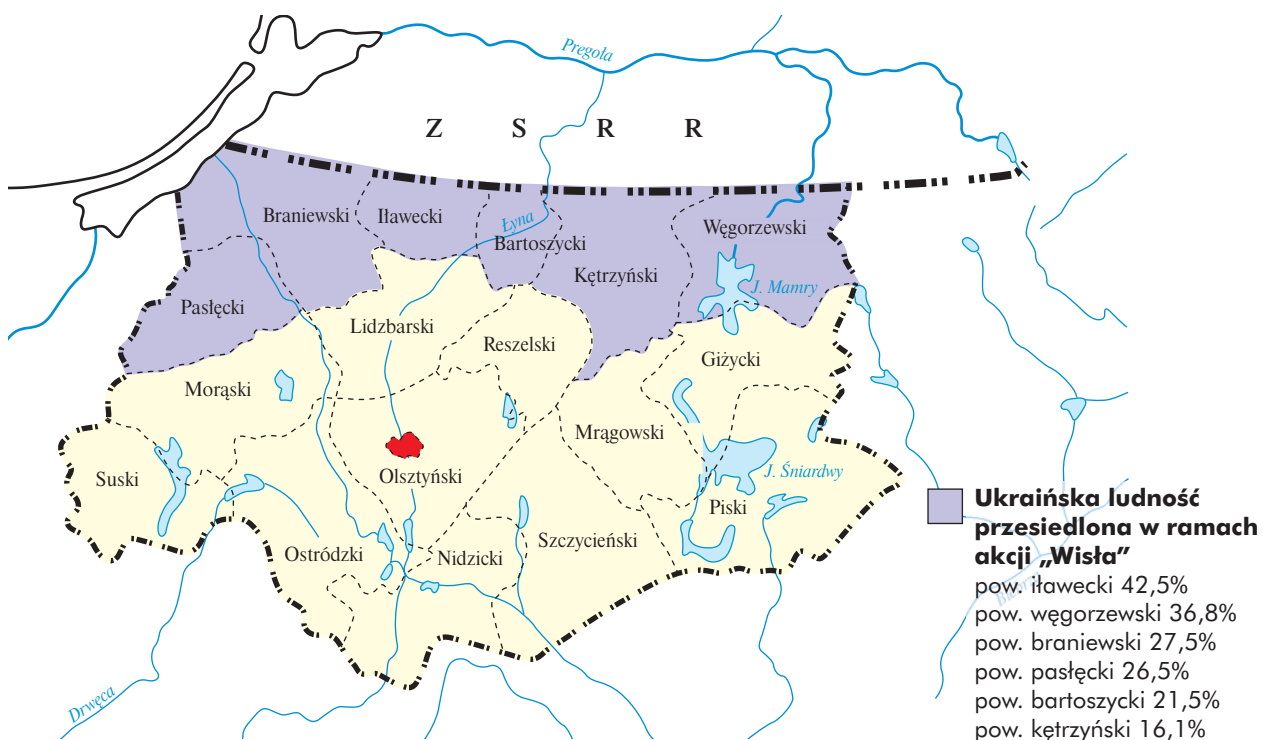
MAPA 7

Powiaty województwa olsztyńskiego zamieszkałe najliczniej przez Niemców w 1946 r.

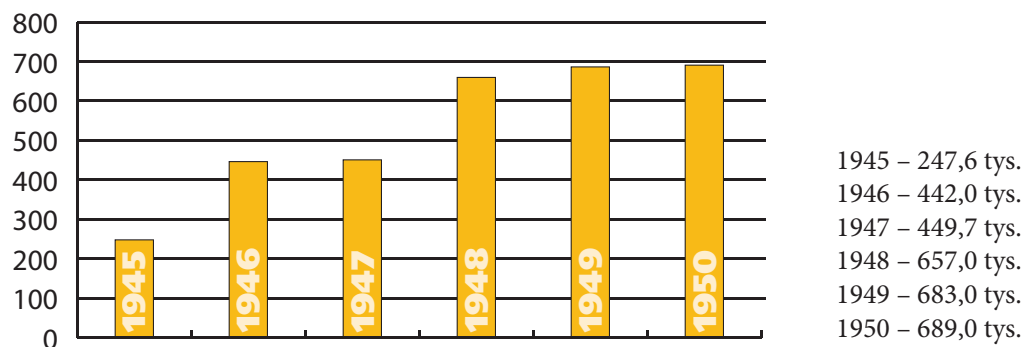
MAPA 8

Powiaty województwa olsztyńskiego zamieszkałe najliczniej przez Ukraińców w 1947 r.

WYKRES 1

Liczba ludności Okręgu Mazurskiego, następnie województwa olsztyńskiego w latach 1945–1950

Źródła:

E. Kierejczyk, *Województwo olsztyńskie w latach 1945–1949. Kształtowanie się administracji ogólnej, rad narodowych i samorządu terytorialnego*, Olsztyn 1980, s. 128.

A. Żuk, *Ogólne przemiany społeczno-ekonomiczne w regionie [w] Województwo olsztyńskie. Monografia ekonomiczno-społeczna 1945–1969*, red. J. Lisikiewicz, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 520.

WYKRES 2

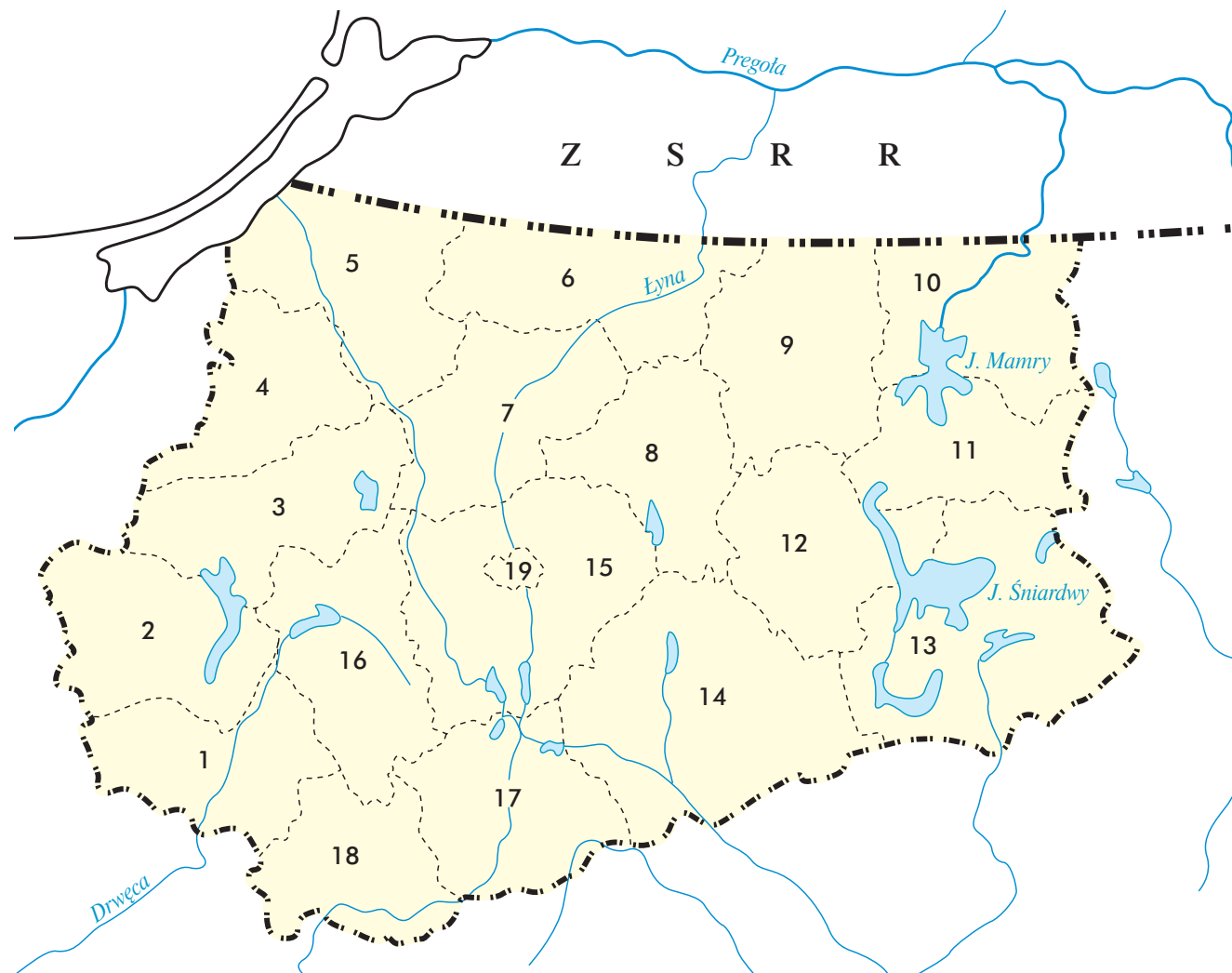
Struktura narodowościowa Warmii i Mazur w 1950 r.

Źródło: Andrzej Sakson, *Od Kłajpedy do Olsztyna. Współcześni mieszkańcy byłych Prus Wschodnich: Kraj Kłajpedzki, Obwód Kaliningradzki, Warmia i Mazury*, Poznań 2011, s. 217–218.

MAPA 9

Mapa konturowa województwa olsztyńskiego w granicach z 1950 r.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19